

JULGEOLEKU JA TURVALISUSE TAGAMINE

OLULISE MÕJUGA GLOBAALSED TRENDID

Rahvusvaheliste konfliktide ning julgeolekuohtude olemus muutuvad

Tehnoloogia muutub järjest kiiremini

Poliitilised süsteemid ja riigivalitsemine muutuvad

Ränne ja linnastumine kasvab

Rahvusvahelised institutsioonid nõrgenevad, riikidevahelised jõujooned muutuvad, Aasia tõuseb

ARENGUD EESTIS

Ebapiisav vastupanuvõime kriisideks

Hõreda asustusega on turvalisus kulukam

Kogukondade vähenev sidusus

Eesti iseseisev kaitsevõime ei taga kaitset ülekaalukate jõududega agressori eest

ARENGUVAJADUS

JULGEOLEKU JA TURVALISUSE TAGAMINE

- Rakendada süvendatult riigikaitse laia käsitlust
- Hoida tugevaid suhteid liitlaste ja partnerriikidega ühiste organisatsioonide tõhusa toimimise nimel
- Tagada elutähtsate teenuste (sh digitaalsete teenuste) toimepidevus
- Arendada Eesti kaitsevõimele olulisi teadussuundi
- Pakkuda riigi tuge kogukondade vastutuse kasvatamiseks turvalisuse tagamisel ning riskikäitumise ja kuritegevuse ennetamisel
- Suurendada Schengeni ala piiriturvalisust ja julgeolekut
- Käsitleda välispoliitikat terviklikult
- Kujundada aktiivselt ja hoida Eesti positiivset kuvandit

KUI EI TEGELE, SIIS

Avaliku turvalisuse tagamine halveneb

Ebavõrdsus soodustab konfliktide süvenemist

Partneriteta on iseseisvus ohus

JULGEOLEKU JA TURVALISUSE TAGAMINE

1. Olulise mõjuga globaalsed trendid

- **Rahvusvaheliste konfliktide ning julgeolekuohtude olemus muutub.** Üha enam kerkivad konfliktides esile hübriidohud ja küberturvalisuse tähtsus kasvab ning rahvusvaheline poliitika muutub ebastabiilsemaks. Ründe päritolu ühene tuvastamine muutub keerulisemaks. Mehitamata relvastus ja täppisrelvad muudavad sõjapidamise olemust. Samuti on konfliktid ebastabiilsest poliitilisest olukorrast ja mõjutustegevustest tulenevalt ettearvamatamad.
- **Rahvusvaheliste institutsioonide nõrgenemine ja riikidevaheliste jõujoonte muutused** suurendavad ebastabiilsust ja nõrgestavad reeglitepõhist maailmakorda. Aasia (eesotsas Hiinaga) hakkab maailmas mängima üha olulisemat majanduslikku ja poliitilist rolli. Sellest tulenevalt väheneb Eesti liitlaste suhteline globaalne mõjukus.
- **Poliitiliste süsteemide ja riigivalitsemise muutumine** põhjustab ühiskonna ulatuslikumat polariseerumist. Eesti oluliste partnerite ühtsus mõraneb ja Eesti partnerite valikud on määrava tähtsusega.
- **Sõjatehnika areng käib käsikäes üldise tehnoloogia arenguga.** See raskendab kriiside ennustatavust, kuid teisalt pakub tehnoloogia ka tõhusaid lahendusi ennetustööks ja turvalisuse tõstmiseks. Arvestada tuleb tehnoloogiliste vahendite üha laiemal levikuga ja virtuaalsete kogukondade tekkega.
- **Kasvav rändetrend** toob endaga kaasa surve välispiiride kindlustamisele ja vajaduse ühiskonna paremaks lõimimiseks. Piirialade olukorda raskendab ka jätkuv linnastumine, mis jätab Eesti regionaalselt väga ebaühtlaselt asustatuks ning paneb surve alla avalike teenuste kättesaadavuse hajaasustusega aladel.

2. Peamised arengud Eestis

- **Nii riigi kui ka kohalike omavalitste (KOV) vastupanuvõime kriisideks vajab parandamist**

Riiklikult on ruumi tõsta avalike teenuste toimepidevust ja elanikkonnakaitse varude moodustamist. Erinevate teenuste toimimine kriisi olukorras on vajalik nii elanikkonnale tervikuna kui ka erinevatele ametkondadele. Lisaks on kitsaskohaks inimeste vähene teadlikkus enda rollist ja vastutusest nii sõjaaja kui ka rahuaja kriisides.^a Kuna suuri kriise tuleb ette haruharva, on oht, et rahvas alahindab võimalike kriiside tõsidust ja puudulik ettevalmistus võib reaalses kriisiolukorras suurendada tekkivat kahju.

- **Kogukondade vähenev sidusus**

Sügavate sotsiaal-majanduslike ja regionaalsete lõhede tõttu ei saa inimesed hädaolukorras enam loota kogukonna toele ja abile. 2017. aastal elas suhtelises vaesuses Harjumaal 16,8% ja Valgamaal 40,1% elanikest. Suuremates linnades on kogukondlikku tegevusse hõlmatute osakaal väiksem ja virtuaalsete kogukondade toele ei saa kriisiolukorras loota. Ühiskonnas leviv polariseerumine võib viia väärtuskonfliktide eskaleerumiseni.

- **Hõreda asustusega on turvalisus kulukam**

Hajaasustusega piirkondades on turvalisust tagavate teenuste kättesaadavuse kindlustamine kuluefektiivne ainult koostöös kogukonnaga, sest riigi jaoks on pideva valmisoleku tagamine igas piirkonnas liiga kulukas^b.

- **Eesti iseseisev kaitsevõime ei hakka kunagi olema selline, et ta suudaks pikka aega vastu seista ülekaalukate jõududega agressorile**

Eesti julgeoleku tagamiseks on lisaks esmasele iseseisvale kaitsevõimele ka liikmesus Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioonis (NATO) ja Euroopa Liidus (EL) ning tihedat koostööd liitlaste ja teiste rahvusvaheliste partneritega. Eesti õhuruumi turvalisust tagavad pidevalt liitlasväed ja Eestisse on viimastel aastatel Ühendkuningriigi juhitud NATO lahingugrupi koosseis paigutanud oma väeosad ka Belgia, Island, Prantsusmaa ja Taani. Eestis asuvas NATO Küberkaitsekoostöö Keskuses osaleb 20 liitlasriiki.

---

3. Arenguvajadus – kindlustada Eesti julgeolek ja turvalisus

Nüüdisaja hübriidse iseloomuga julgeolekuohtude vastu astumine eeldab eri poliitikavaldkondade sidusust ning **riigikaitse laia käsituse** edukat rakendamist. Töötada tuleb selle nimel, et ühiskonnas kasvaks arusaam kodanike rollist ja **valmisolek osaleda riigikaitse tagamisel**. Tegevused inimeste teadlikkuse parandamiseks ning elu, tervist ja vara kahjustavate ohtude vältimise oskuste parandamiseks peavad arvestama ka inimestega, kellel on erivajadused (sh nägemis- ja kuulmisvaegus).

Eesti julgeoleku kindlustamiseks on vajalikud nii kahe- kui ka mitmepoolsed **tugevad suhted NATO liitlaste ja Euroopa Liidu liikmesriikidega**. Samuti tuleb töötada mõlema organisatsioonisisese ühtsuse hoidmise nimel, et need püsiksid tugeva, arenguvõimelise ning tõhusana. Oluline on kahepoolsetes suhetes ja regionaalsetes koostööformaatides panustada koostöösse kõigi partneritega, kes on valmis Eesti julgeolekut toetama. Tuleb tagada liitlasvägede ligipääs ja nende sõjaliste jõudude jätkuv kohalolek. Samuti tuleb tähelepanu pöörata Eesti konstruktiivsele rollile rahvusvahelistes organisatsioonides, et toetada reeglitepõhise maailmakorra säilimist.

Panustada tuleb **Euroopa Liidu ja NATO** koostöö tugevdamisse ja otsida kahe organisatsiooni **ühisosa**, mis täiendaks ja parandaks Euroopa kaitsevõimet. Eesti julgeoleku tagamiseks on oluline stabiilne ning võimalikult lai euroopalikke väärtusi ja põhimõtteid järgiv naabruskond. Selleks tuleb endist viisi toetada Euroopa Liidu laienemist aluslepingutes kehtestatud tingimuste kohaselt, idapartnerite Euroopa perspektiivi poole liikumist ning lõunanaabruses ELi koostööd rahvusvaheliste ja regionaalsete partneritega kriiside ennetamisel ja lahendamisel.

Arvestades pidevat tehnoloogilist arengut, küberohtude mitmekesisustumist ning Eesti ühiskonna kasvavat digitaliseeritust ja sõltuvust e-teenustest, tuleb **tähelepanu pöörata riigiülese küberkaitsevõime** arendamisele ja **e-riigi toimepidevuse** kindlustamisele. Kõik **elutähtsad süsteemid ja teenused** (sh elektroonilised) tuleb kujundada nii, et nende toimimine ja kättesaadavus oleks tagatud igas olukorras. Suurendada tuleb riigi ja erasektori valmisolekut ennetada küberrünnakuid ning inimeste oskusi märgata ja maandada küberohtusid. Toimepidevuse ja andmete ristkasutuse arendamine on oluline ka ELi-üleste sisejulgeoleku ja piirihalduse infosüsteemide puhul.

Regionaalsetest eripäradest tulenevalt on kohalikel **kogukondadel vaja võtta suurem vastutus** oma turvalisuse tagamisel ning riskikäitumise ja kuritegevuse ennetamisel, saades selleks riigilt tuge. Kasvatada tuleb enda ja lähedaste turvalisusesse panustavate vabatahtlike hulka ning parandada kohaliku ja riigi tasandi koostööd. Ka riigikaitse tõhusamaks tagamiseks on piirialade asustus oluline ja vältida tuleb erinevate turvalisuse riskide (kuritegevus, vaesus, äärmuslus vmt) ülemäärast koondumist kindlatesse Eesti piirkondadesse. Samavõrd tähtsad on eri ühiskonnarühmade lõimitus ja **ühiskondlik sidusus**, mille saavutamist soodustab ühine avatud kultuuriruum.

Siseturvalisuse tagamisel on tulevikus vaja enam arvestada väliste teguritega, nagu ootamatud ilmastikunähtused või Euroopa Liidu naabruses aset leidvatest konfliktidest tulenev potentsiaalne rändesurve. Ebaseaduslik ränne on kompleksne probleem kogu Euroopa Liidule, mille lahendamine on **Schengeni** vaba liikumise ala säilimise eelduseks. Jätkata tuleb Euroopa

Liidus **rände suhtes tervikliku lähenemisviisi** arendamist, sealhulgas Euroopa Liidu välispiiri valvamisel. Piiritaristu väljaheitamine ja tehnilise seire süsteemi loomine välispiiril aitab ennetada piiriülest kuritegevust ja tõkestada ebaseaduslikku sisse- ja läbirännet. Ebaseadusliku rände ennetamiseks ja tagasisaatmiste tõhustamiseks tuleb osana laiemast partnerlusest tugevdada koostööd päritolu- ja transiidiriikidega, eelkõige Põhja-Aafrikas. Turvalisus sõltub samuti Euroopa Liidu ühisest suutlikkusest reageerida inimtegevusest tingitud **katastroofidele ja loodusõnnetustele**.

Eesti **välispoliitika** vajab senisest tugevamat ja eesmärgipärasemat kujundamist, mis **võtab** terviklikumalt **arvesse eri sektorite võimalusi**, sh panustades enam äri- ja kultuuridiplomaatialle. Välispoliitilisi küsimusi tuleb paremini selgitada elanikkonnale, et tagada lai toetus riigi tegevusteks Eesti huvide kaitsel. Lahendamaks üleilmseid väljakutseid (sh keskkonna ja kliimaprobleemid, terrorism, vaesus, majanduslik ebavõrdsus, ebaseaduslik ränne jne), tuleb tihedamalt suhelda Euroopa Liidu vahetute naabritega ja kaugemate riikidega ning suurendada Eesti panustamist arengukoostöösse ja humanitaarabisse.

Ulatuslikumalt tuleb Eesti maine tõstmiseks kaasata **Eesti sõpru ja eestlasi välismaal**, kellele pakutavad e-teenused saavad olla positiivse mõjuga **kuvandi kujundamisel**. Kinnistama peab Eesti rahvusvahelist eestkõneleja rolli võtmeteemadel (sh küberjulgeolek, hübriidohud, teatud piirkondade spetsiifiline tundmine), et muutunud välispoliitilises keskkonnas oma eesmäärke saavutada.

Muutuste elluviimiseks on vajalikud järgnevad tegevused:

- Rakendada süvendatult riigikaitse laia käsitlust ja edendada seda paralleelselt ka Euroopa Liidu tasandil.
- Hoida tugevaid suhteid liitlaste ja partnerriikidega ühiste organisatsioonide tõhusa toimimise nimel
- Tagada elutähtsate teenuste (sh digitaalsete teenuste) toimepidevus
- Parandada kogukondade sidusust ja lõimitust, et suurendada ühiskonna riskikindlust
- Arendada Eesti kaitsevõimele olulisi teadussuundi sh küberturvalisust ja rakendada teadustulemusi ja rakendada uusi tehnoloogiaid ja innovaatilisi lahendusi (sh digitaalseid tehnoloogiaid) Eesti sisejulgeoleku ja turvalisuse arendamiseks.
- Pakkuda riigi tuge kogukondade vastutuse kasvatamiseks turvalisuse tagamisel ning riskikäitumise ja kuritegevuse ennetamisel
- Suurendada koostöös Euroopa Liidu liikmesriikidega Schengeni ala piiriturvalisust ja julgeolekut
- Käsitleda välispoliitikat terviklikult
- Aktiivselt kujundada ja hoida Eesti positiivset kuvandit

---

4. Võimalikud tagajärjed, kui arenguvajadusega ei tegele

- **Avaliku turvalisuse tagamine ning õigus- ja korrakaitseteenuste kättesaadavus halvenevad** piirkonniti märgatavalt. **Elutähtsate teenuste katkemisel on** inimeste endi võime hädaolukorras hakkama saada vähene ning see võib kergesti põhjustada paanikat.
- **Eestis esinev sotsiaalne ja regionaalne ebavõrdsus soodustab sotsiaalsete ja väärtuspõhiste konfliktide süvenemist**, kui kõik ühiskonnarühmad ei suuda kiirete muutustega sammu pidada. Tulemuseks võib olla sotsiaalse sidususe vähenemine ja ühiskondlik lõhenemine ning sellega võib kaasneda ka vägivald.
- **Jäädes partneriteta, satub ohtu Eesti iseseisvus.**

---

5. Eduvõimalus

Eesti võimaluseks on kinnistada Eesti rolli kübervaldkonna suunanäitajana, et olla rahvusvaheliselt vajalik julgeolekupartner. Eesti on olnud rahvusvahelistelt silmapaistev digitaalsete lahenduste ja küberturvalisuse eestkõnelejana. See on tugevus, mida Eesti saab ära kasutada endast positiivse kuvandi loomisel, mis tagab selle, et meie vastu suunatud ükskõik mis laadi agressiooni on rahvusvaheliselt võimatu ignoreerida.

Arenguvõimaluse rakendamise eelduseks on:

- Kübervõimekusele ja paindlikele tehnoloogilistele lahendustele toetumine, et muuta end rahvusvaheliselt silmapaistvaks ja partneritele vajalikuks.
- Avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöö tugevdamine ning poliitikavaldkondade sidususe suurendamine hübriidsete ohtude ennetamiseks.
- Ministeeriumide, organisatsioonide peakorterite ja esinduste ning saatkondade võrgustiku vahel koordineerituse suurendamine, et tagada tõhus info vahetus ja ressursside kasutamine
- Panustamine kaitsealasesse innovatsiooni ja uute tehnoloogiliste lahenduste arendamisse kaitsevaldkonnas.
- Tallinnas paiknevate NATO Küberkaitsekoostöö Keskuse (NATO CCDOE) ja ELi IT-agentuuri (eu-LISA) positiivsele kuvandile toetumine.
- Osaleme aktiivselt rahvusvahelise õiguse küberruumis kohaldumise aruteludes ning koostöös ülikoolide ja teiste asutustega loome rahvusvahelise küberõiguse kompetentsikeskuse.

---

^a Riigikantselei ja Siseministeerium, „Elanikkonnakaitse kontseptsioon” (2018) Link:

https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/organisatsioon/failid/rakkeryhmad/elanikkonnakaitse_kontseptsioon_15.02.2018.pdf

^b Tartu ülikool, uuring „Teenuste uuenduslikum ja säästlikum korraldamine toimepiirkondade keskuste tagamaal” (2016) Link: https://www.rahandusministeerium.ee/et/system/files_force/document_files/2016-teenuste_uuenduslik_pakkumine_lopparuanne_20-12-2016_vs.pdf?download=1